26.4.2026

OPH-3377-2026

Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen asiantuntijalausunto sivistysvaliokunnalle: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta (HE 35/2026 vp)

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) kiittää sivistysvaliokuntaa mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä perusopetuslain muuttamiseksi. Karvi pitää esityksen tavoitteita kannatettavina ja katsoo, että osaamistakuun vahvistaminen sekä arvioinnin ja opinnoissa etenemisen sääntelyn täsmentäminen ovat tärkeitä toimia oppilaiden yhdenvertaisen kohtelun ja perusopetuksen laadun kannalta.

Karvin arviointien perusteella nykyinen arviointijärjestelmä ei tuota yhdenvertaisia ja vertailukelpoisia arvosanoja. Arvioinneissa on havaittu huomattavaa vaihtelua saman osaamistason oppilaiden arvosanoissa, mikä viittaa tulkinnanvaraisiin arviointikäytäntöihin ja vaihteleviin painotuksiin. Karvin matematiikan ja äidinkielen oppimistulosten pitkittäisarviointi osoittaa, että koulujen väliset erot oppilaiden osaamisessa kasvavat jo alkuopetuksen aikana ja että kolmannelle luokalle voidaan siirtyä hyvin alkeellisin taidoin, mikä on ongelmallista sekä oppimisen jatkumon että koulutuksellisen yhdenvertaisuuden näkökulmasta.

Nämä tulokset korostavat tarvetta selkeämmälle sääntelylle, vähimmäisosaamisen määrittelylle sekä arviointiperiaatteiden yhtenäistämiselle.

Karvi kannattaa esitystä, jossa perusopetuslain 22 §:ää ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että oppilaan arvioinnin tehtävä ja tarkoitus määritellään nykyistä selkeämmin ja kattavammin lakitasolla. Lisäksi Karvi kannattaa esitettyä ehdotusta siitä, että oppilaan arvioinnista, vuosiluokalle siirtymisestä ja todistuksista säädetään lain tasolla. On tärkeää, että oppilaan oppimista, osaamista, työskentelyä ja käyttäytymistä arvioidaan yhdenvertaisesti ja monipuolisesti suhteessa asetettuihin tavoitteisiin ja niistä johdettuihin arviointikriteereihin. Lisäksi Karvi pitää perusteltuna, että perusopetuksessa on yhtenäiset periaatteet vuosiluokalta toiselle etenemisessä. Karvi korostaa myös oppiainekohtaisten tavoitteiden selkeyttämisen ja tiivistämisen sekä keskeisten, vuosiluokkakohtaisten osaamistavoitteiden määrittelyn merkitystä, jotta vähimmäisosaaminen voidaan kansallisesti määritellä johdonmukaisella tavalla. On hyvä, että ehdotus säilyttäisi nykytilan mukaisesti arvioinnin monipuolisuuden sekä arviointimenetelmien valintaa koskevan paikallisen pedagogisen vapauden.

Karvi pitää perusteltuna myös sitä, että esityksen pohjalta käynnistetään perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden kehittämistyö. Esitetty aikataulu on kuitenkin tiukka ja asettaa merkittäviä haasteita toimeenpanolle. Uusien opetussuunnitelmien toimeenpano sekä opettajien arviointiosaamisen kehittäminen edellyttävät riittäviä ajallisia ja taloudellisia resursseja sekä systemaattista täydennyskoulutusta.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus
PL 380 (Hakaniemenranta 6)
00531 Helsinki
+358 29 533 5500

Nationella centret för utbildningsutvärdering
PB 380 (Hagnäskajen 6)
00531 Helsingfors
kirjaamo@karvi.fi

Finnish Education Evaluation Centre
P.O. Box 380 (Hakaniemenranta 6)
FI-00531 HELSINKI
karvi.fi

Karvi nostaa lausunnossaan esiin erityisesti seuraavat näkökulmat:

- **Arvioinnin yhdenvertaisuus ja läpinäkyvyys:**
  Karvi pitää tärkeänä, että oppilaan oppimisen, osaamisen ja työskentelyn arvioinnin keskinäisiä suhteita ja painotuksia tarkennetaan. Tämä tukisi arvosanojen vertailukelpoisuutta ja edistäisi sitä, että arvosanat heijastavat nykyistä luotettavammin oppilaan todellista osaamisen tasoa.

- **Opinnoissa etenemistä koskevien edellytysten selkeyttäminen:**
  Karvi katsoo, että kompensaatioperiaatteen soveltamisedellytykset tulee määritellä täsmällisemmin. Arvioinnin ja etenemisen lähtökohtana tulisi olla vähimmäisosaamisen saavuttaminen kaikissa oppiaineissa, ja hyväksytyn suorituksen tulisi lähtökohtaisesti olla vuosiluokalta toiselle etenemisen edellytys. Lisäksi hylätyn suorituksen kriteerien täsmentäminen on tärkeää, jotta voidaan selkeämmin osoittaa, miltä osin oppilaan osaaminen ei vielä täytä asetettuja vähimmäisvaatimuksia.

- **Opetussuunnitelman perusteiden kehittämisen kokonaisuus:**
  Karvi toteaa, että esityksen toimeenpano edellyttää merkittäviä muutoksia perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Perusopetuksen kehittämisen pitkäjänteisyyden ja vaikuttavuuden näkökulmasta olisi perusteltua arvioida myös perusteiden kokonaisuudistuksen tarvetta. Aikaisemmat osittaisuudistukset ovat osaltaan lisänneet asiakirjan hajanaisuutta ja vaikeuttaneet toimeenpanoa, kun taas kokonaisuudistus voisi tarjota selkeämmän ja johdonmukaisemman perustan muutosten toteuttamiselle.

- **Opetussuunnitelmien toimeenpanon resursointi ja opettajien täydennyskoulutus:**

  Karvi korostaa, että esitettyjen muutosten ja opetussuunnitelmien kehittämisen vaikuttava toimeenpano edellyttää riittäviä ajallisia ja taloudellisia resursseja sekä kansallista ja paikallista tukea. Erityisen tärkeää on varmistaa opettajille tarjottava systemaattinen täydennyskoulutus, joka tukee arviointiosaamisen kehittämistä ja arviointikäytänteiden yhdenmukaisuutta. Ilman riittävää resursointia, osaamisen kehittämistä ja käytännön tukea on olemassa riski siitä, että uudistusten tavoitteet eivät toteudu yhdenvertaisesti eri kunnissa ja kouluissa.

Oppilaan oppimisen, osaamisen ja työskentelyn arviointi

Karvi pitää hyvänä, että oppiaineiden tavoitteet toimivat arvioinnin perustana ja että oppimista, osaamista ja työskentelyä arvioidaan suhteessa selkeästi määriteltyihin tavoitteisiin ja arviointikriteereihin. Tämä vahvistaa arvioinnin yhdenmukaisuutta.

Karvin näkemyksen mukaan työskentelyn roolia ja painoarvoa tulisi arvioinnissa kuitenkin täsmentää. Mikäli työskentely muodostaa jatkossakin osan arvosanasta, arvosanojen vertailtavuus ei parane, koska arvosana ei kuvaa yksiselitteisesti oppilaan osaamisen tasoa. Tätä tulkinnanvaraisuutta näkyy Karvin arviointituloksissa.

Samoin oppiaineiden eri tavoitealueiden keskinäinen painotus jää edelleen pitkälti opettajan harkintaan, mikä lisää eroja koulujen välillä ja voi heikentää oppilaiden yhdenvertaista kohtelua esim. jatko-opintoihin haettaessa.

Karvi katsoo, että arvioinnin kohteet ja niiden painotukset tulisi määritellä nykyistä selkeämmin ja konkreettisemmin Opetushallituksen määräyksissä.

Oppilaan arvioinnista ja opinnoissa etenemisestä päättäminen

Karvin näkemyksen mukaan kompensaatioperiaatteen soveltamista tulee konkretisoida opetussuunnitelman perusteissa. Pitäisi määritellä tarkemmin, kuinka laajaa kompensointi voi olla. Kuinka monta tavoitetta yhdestä oppiaineesta voi kompensoida? Karvin näkemyksen mukaan kokonaisen sisältö- tai tavoitealueen kaikkia tavoitteita ei tulisi voi kompensoida, vaikka oppilaan osaaminen toisella sisältöalueella olisi hyvää. Mikäli kompensaatioperiaatetta ei voida yksiselitteisesti määritellä, Karvi kannattaa siitä luopumista. Arvioinnin haasteena on, että nykyohjeistus mahdollistaa yhden tavoitteen heikomman suorituksen kompensoinnin toisen tavoitteen osoitetulla osaamisella.

Jotta oppilas ei etenisi ilman vähimmäisosaamista, perusteissa tulisi määritellä ne oppiainekohtaiset tavoitteet, joissa hyväksytty suoritus on aina etenemisen edellytys ja joissa suorituksia ei voida kompensoida. Lisäksi hylätyn suorituksen kriteerit tulee kuvata selkeästi, jotta arvosanojen 4 ja 5 välinen ero on yksiselitteinen.

Opetussuunnitelman perusteissa on myös tarpeen täsmentää, kuinka suuressa osassa oppiaineen tavoitteita oppilaan tulee saavuttaa vähintään arvosanan 5 kriteerien mukainen osaaminen ja ovatko jotkin tavoitteet hyväksytyn suorituksen kannalta painokkaampia kuin toiset. Samalla tulee arvioida, onko arvosanan 5 nykyinen vaatimustaso tarkoituksenmukainen vai tulisiko sitä joissain tapauksissa korottaa.

Muita huomioita esitykseen

Karvi katsoo, että lakimuutoksen tavoitteet ovat oikeansuuntaisia. Esitys edellyttää kuitenkin merkittäviä muutoksia myös perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Viime vuosien vaiheittaiset uudistukset ovat johtaneet siihen, että perusteet ovat paikoin sirpaleiset, vaikeasti jäsentyvät eivätkä huomioi toimintaympäristössä tapahtuneita muutoksia.

Asteittain tehtyjen päivitysten seurauksena opetussuunnitelman perusteisiin voi kertyä päällekkäisyyksiä ja epäjohdonmukaisuuksia, mikä vaikeuttaa niiden käyttöä paikallisessa opetussuunnittelussa

Tämän vuoksi Karvi katsoo, että perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden kokonaisuudistus olisi tarkoituksenmukaisempi ratkaisu kuin vaiheittainen päivittäminen. Karvi korostaa, että uudistuksen onnistunut toimeenpano edellyttää riittäviä ajallisia ja taloudellisia resursseja ja mahdollisuuksia paikallisten opetussuunnitelmien, opetuksen ja arvioinnin kehittämiseen. Erityisesti on tarpeen varata resursseja opettajien täydennyskoulutukseen arviointiosaamisen kehittämiseksi. Lisäksi uudistuksen tueksi tarvitaan kansallisia tehtäväpankkeja, joiden avulla opettajat saavat tukea arvioinnin yhdenmukaistamiseksi. Karvi toteaa, että uudistuksen tavoitteet eivät toteudu pelkästään asiakirjoja muokkaamalla, vaan edellyttävät suunnitelmallista tukea ja kehittämistyötä myös paikallisella tasolla.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus
PL 380 (Hakaniemenranta 6)
00531 Helsinki
+358 29 533 5500

Nationella centret för utbildningsutvärdering
PB 380 (Hagnäskajen 6)
00531 Helsingfors
kirjaamo@karvi.fi

Finnish Education Evaluation Centre
P.O. Box 380 (Hakaniemenranta 6)
FI-00531 HELSINKI
karvi.fi